

Nr 88.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående ordinarie lärarbefattningar i medicinsk radiologi vid universiteten i Uppsala och Lund samt karolinska institutet; given Stockholms slott den 28 januari 1927.

Under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ekle-siastikärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

N. J. F. Almkvist.

Utdrag av protokollet över ekle-siastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 28 januari 1927.

Närvarande:

Statsministern EKMAN, ministern för utrikes ärendena LÖFGREN, statsråden RIBBING, MEURLING, GÄRDE, PETTERSSON, HELLSTRÖM, ROSÉN, HAMRIN, ALMKVIST, LYBERG.

Departementschefen, statsrådet Almkvist, anför härefter:

Vid anmälan den 4 januari 1927 av anslagsäskandena under rikssta-tens åttonde huvudtitel för budgetåret 1927—1928 hemställde jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att, i avbidan på proposition angående inrättande av ordinarie lärarbefattningar i medicinsk radiologi vid en var av de medicinska fakulteterna i Uppsala och Lund samt karolinska in-stitutet, för ändamålet beräkna höjning av det ordinarie anslaget till Upp-sala universitet, universitetsstaten, med 5,500 kronor, av det ordinarie ansla-get till Lunds universitet, universitetsstaten, med likaledes 5,500 kronor samt

Ordinarie
lärarbefatt-
ningar i
medicinsk
radiologi vid
universiteten
i Uppsala och
Lund samt
karolinska
institutet.

av det ordinarie anslaget till karolinska institutet, avlöningar till professorer och lärare m. fl., med 12,000 kronor. Dessa mina framställningar blevo av Kungl. Maj:t bifallna.

Jag anhåller att nu få återkomma till denna fråga.

Spörsmålet om en fastare organisation för undervisningen och utbildningen i medicinsk radiologi vid våra universitet har upptagits av svenska radiologförbundet, vilket utgör en sammanslutning av samtliga till radiologisk lasarettsläkarebefattning kompetenta svenska läkare och har till uppgift att befordra den medicinska radiologiens utveckling genom att främja den radiologiska sjukvården i Sverige. Förbundet har genom sin styrelse i särskilda skrivelser till de medicinska fakulteterna och karolinska institutets lärarkollegium framlagt förslag om upprättande av ordinarie lärarplatser i medicinsk radiologi.

I dessa skrivelser, för vilkas huvuddrag jag i det följande vill redogöra, har radiologförbundet dels lämnat en kort redogörelse för radiologiens omfattning och karaktär såsom läroämne och vetenskapligt arbetsområde och för dess betydelse för läkekonsten, dels meddelat en orienterande översikt över den ställning, radiologien såsom undervisningsämne för närvarande intager vid utländska universitet, dels ock skildrat denna undervisningsutveckling i vårt eget land. Därefter har förbundet framställt de förslag angående lärarbefattningar i medicinsk radiologi, till vilka den i Sverige och utomlands vunna erfarenheten ansetts giva anledning.

Radiologförbundet berör till en början den medicinska radiologiens karaktär och omfattning såsom vetenskap och praktiskt medicinskt arbetsområde samt anför härutinnan:

Den medicinska radiologien är vetenskapen om de olika strålarternas användning i medicinens tjänst. Den är alltså ett organiskt avgränsat forskningsområde med forskningsmetoder grundade på kännedom om den inom medicinen tillämpade strålningsfysiken och på en speciell teknik.

Med hänsyn till arbetsmetoder och forskningsområden sönderfaller den medicinska radiologien i två huvudavdelningar, röntgendiagnostiken och radioterapien, vilka var för sig måste granskas för att kunna bedöma radiologiens självständighet och värdet av dess arbetsmetoder och resultat.

Den medicinska *röntgendiagnostiken* är vetenskapen om röntgenljusets användning för undersökning av människokroppen och om de biologiska fenomenen, sådana de te sig i röntgenljuset.

Röntgendiagnostiken är en gren av anatomen och står till sitt väsen närmast den normala, respektive patologiska histologien. Den intager likvisst så till vida en särställning, som den rör sig med ett levande människomaterial. Röntgendiagnostikern möter sålunda den sjuke såsom läkare. Hans undersökning måste planeras med hänsyn till de individuella sjukdomssymptomen och undersökningstekniken varierar allt efter de funna förändringarnas art och betydelse. På grund av denna sin karaktär erfordrar röntgendiagnostiken en med hänsyn till ändamålet speciellt organiserad institution och en speciellt utbildad teknik, som för mera krävande undersökningar är

beroende av ett komplicerat och omfångsrikt instrumentarium och en särskilt skolad hjälppersonal.

Men än vidare är röntgenundersökningarnas resultat i hög grad beroende av att undersökaren är i stånd att på ett vetenskapligt tillfredsställande sätt planlägga sitt arbete. Röntgenologen måste vara hemma i de delar av anatomi, fysiologi och patologi, som närmare beröra hans eget arbetsområde.

Det ligger sålunda stor vikt därpå, att chefen för ett så betydelsefullt institut är en man med tillräcklig erfarenhet och kunskap och att åt honom beredes en ställning, som tillåter honom att helt ägna sig åt sin vetenskap, vilken tarvar oupphörlig utbildning och förkovran.

Radioterapien är vetenskapen om de olika strålarnas användning för sjukdomsbehandling. Den omfattar röntgen-, radium- och helioterapi.

Röntgen- och radiumljuset bilda såväl från fysikalisk som från biologisk och terapeutisk synpunkt en oskiljaktig enhet. Solljuset är av samma fysikaliska natur som röntgenljuset. I biologiskt hänseende är dess verkan i många avseenden lik röntgenljusets, och vissa delar av terapien utgöra för röntgen-, radium- och ljusbehandlingen ett gemensamt verksamhetsområde, där de komplettera varandra.

På många håll ha också radioterapeutiska institut uppstått, där dessa tre terapigrenar ha förenats under samma ledning.

Röntgen- och radiumterapien basera sig på en speciell teknik, som fordrar ingående kunskaper i strålfysik och elektroteknik samt långvarig erfarenhet om dessa strållarters biologiska och terapeutiska verkningar. Utan dessa förutsättningar är radioterapien förbunden med de största risker för patienterna. Vid helioterapien är tekniken visserligen väsentligen enklare och farorna relativt små. Men även helioterapien fordrar för ett rätt utövande och för sin vidare utveckling vetenskaplig skolning av sina utövare i hit hörande delar av optiken och ljusbiologien.

För att undervisningen i ett medicinskt ämne skall vinna stadigvarande ekonomiskt understöd från statens sida och upptagas i universitetens fastställda läroplan, måste fordras, att detta ämne för läkekonsten är av den betydelse, att kännedom därom obetingat bör ingå i varje läkares bildning.

Vad då denna fordran beträffar, så torde den medicinska radiologiens betydelse såväl för de sjukas behandling som för den medicinska forskningen numera vara allmänt insedd icke blott av den medicinska vetenskapens representanter, utan även av den bildade allmänheten. Röntgen-diagnostiken är av sådan nytta vid undersökningen av ett mycket stort antal sjukdomar, att dess värde för den praktiska läkekonsten med full rätt kan jämföras med den normala och patologiska histologiens. De olika grenarna av radioterapien: röntgen-, radium- och ljusbehandlingen, ha nått en säkerhet och vetenskaplig utveckling, som gör dem till högt värderade, i många fall oersättliga medel inom de delar av terapien, där de funnit användning. Vi erinra t. ex. om radium- och röntgenbehandlingens resultat vid många slag av svulster och om röntgen- och ljusbehandlingens alltmer framträdande betydelse vid behandling av vissa former av exempelvis tuberkulos samt av många kroniskt inflammatoriska tillstånd, om röntgenstrålarnas överlägsenhet såsom behandlingsmedel vid vissa blodsjukdomar, ävensom om det inflytande, bestrålningen utövar på de endokrina körtlarnas funktion, på vilket område betydelsefulla behandlingsresultat vunnits.

Av ovanstående framställning torde otvivelaktigt framgå, att den medicinska radiologien besitter de väsentliga egenskaper, som ha berättigat de

äldre medicinska disciplinerna att upptagas som specialfack vid universiteten och företrädas i medicinska fakulteten genom egna professorer:

den bildar ett organiskt avgränsat forsknings- och arbetsområde,

den betjänar sig av särskilda arbetsmetoder, som förutsätta speciell utbildning och ständigt fortsatt skolning,

den äger ett omfång, som tager sina utövares hela vetenskapliga verksamhet och arbetsförmåga i anspråk,

den måste på grund av sin betydelse för läkekonsten ingå i varje läkares utbildning.

Härefter lämnar radiologförbundet en översikt över den radiologiska universitetsundervisningens utveckling i främmande länder. Från denna översikt tillåter jag mig anföra huvudsakligen följande:

Den ordnade universitetsundervisningen i radiologi har vuxit fram ur den *frivilliga undervisning*, som i de särskilda länderna uppstått, framför allt i universitetens hägn. Denna *frivilliga* undervisning hade redan ungefär ett decennium efter Röntgens upptäckt under skilda former hunnit uppnå en relativt hög ståndpunkt, utan att likväl radiologien ännu blivit upptagen som ordinarie läroämne vid universiteten. På basis av denna frivilliga organisation har undervisningen sedan utvecklats med olika hastighet och i skilda riktningar i olika länder.

Röntgenorganisationen vid de flesta *tyska* universitetskliniker har utmärkt sig genom en decentralisation med splittring av röntgenarbetet på skilda kliniker. Detta har medfört en specialisering av arbetet, som ofta medfört goda vetenskapliga specialarbeten, men minskat intresset för radiologiens utveckling som självständig vetenskap, varjämte den enskilde radiologens utveckling ofta blivit ensidig, så att relativt få hava blivit kompetenta till en lärarbefattning i allmän radiologi. Vid *Österrikes* tre universitet finnas icke mindre än 12 akademiska lärare i medicinsk radiologi. I *Ungern* åter ha samtliga universitet anordnat permanent undervisning i medicinsk radiologi för de studerande. I Debreczin och Pecz finnas ordinarie professorer med obligatorisk undervisning i ämnet, och i Budapest en e. o. professor med regelbunden, ehuru frivillig undervisning. I *Frankrike* och de länder som stått under inflytande av fransk kultur, såsom Italien, Belgien, Holland och delvis även Amerika, har radiologiens utveckling väsentligen skett i anslutning till den fasta ställning, som redan före den röntgenologiska aeran intagits av medicinsk fysik eller medicinsk elektricitet såsom läroämne. Lärostolar i detta ämne hade upprättats vid de flesta universitet i Frankrike och Holland, och radiologien kom att i förhållande till detta ämne intaga en underordnad plats, men har dock varit representerad i läroplanen. I Italien och Amerika däremot blev radiologien snart nog dominerande över moderdisciplinen, den medicinska elektriciteten. *Italien* är det första land i Europa, där offentlig universitetsundervisning meddelats i radiologi. För närvarande finnes ordnad undervisning i detta ämne vid nästan alla italienska universitet. Ordinarie professorer finnas i Rom, Neapel, Genua, Milano samt Padua. Vid åtta andra universitet är undervisningen skött av »professeurs chargés par la Faculté». Undervisningen i radiologi och elektroterapi är obligatorisk vid de förnämsta universiteten, men utan examenstvång. Man strävar efter att göra den likformig överallt. Den fullständigas genom frivilliga specialkurser, och dessutom existerar vid universiteten i Rom, Padua och Milano en specialistutbildning i form av tvååriga kurser med slutexamen.

Även i *Belgien* har universiteten tagit hand om undervisningen för de studerande. Sålunda finnas i Bryssel, Gent och Liège lärare i medicinsk radiologi anställda, (»Chargés de cours»). I Gent består denna officiella undervisning sedan 1911, och här finnes även ett fullständigt undervisningsinstitut för röntgendiagnostik och radioterapi samt ett specialistsjukhus för kräftsjukdomar. Undervisningen varar här ett helt år och omfattar alla grenar av radiologien. I Liège och Bryssel existerar regelbunden undervisning huvudsakligen i röntgendiagnostik och -teknik, i sistnämnda stad delvis av obligatorisk art. I *Spanien* givas regelbundna, ehuru ej obligatoriska undervisningskurser i radiologi räckande 8 månader för medicine studerande. En ordinarie professor i ämnet finnes vid Madrids universitet. *Portugal* har sedan 1922—1923 obligatorisk studentundervisning under tre månader, meddelad av föreståndaren för radiologiska avdelningen vid universitetsklinikerna. *Rumänien* har likaledes infört obligatorisk undervisning i medicinsk radiologi vid alla sina tre universitet. I *Ryssland* skola finnas icke mindre än 12 lärostolar i radiologi, av vilka de i Charkow, Kiew och Odessa samt vid statens institut för röntgenologi i Leningrad äro professorer. Vid sistnämnda institut givas röntgenkurser för läkare. Vad *Polen* beträffar finnes även där sedan 1923 en lärostol för radiologi vid universitetet i Poznan. *Czechoslovakien* har ordnad ehuru ej obligatorisk universitetsundervisning i röntgenologi och radiumterapi, ävensom praktiska fortsättningskurser för läkare.

Av våra närmaste grannländer äger *Norge* sedan 1919 en regelbunden undervisning i radiologi vid universitetet i Oslo. Undervisningen är frivillig och består i kurser i röntgenteknik och -diagnostik å 25 föreläsningar, återkommande en gång i terminen, samt två månaders dagliga praktiska övningar. Dessutom givas speciella kurser i röntgen-, radium- och ljusterapi, fördelade på två terminer. I *Danmark* givas vid Rigshospitalet regelbundna, men frivilliga kurser i röntgendiagnostik.

I *England* meddelades före 1920 endast frivillig specialistundervisning. Sistnämnda år upprättades vid universitet i Cambridge en kurs i radiologi (»The Cambridge diploma in medical Radiology and Electrology»), innefattande en ettårig undervisning i radiofysik, elektricitetslära, röntgenteknik och röntgendiagnostik, förbunden med praktiska demonstrationer och övningar, efterföljd av en examen. Ett år senare inrättades »The Liverpool Diploma» efter ungefär samma grunder. År 1923 bestämdes, att obligatorisk undervisning i radiologi skulle anordnas för alla medicine studerande. Denna plan har redan börjat realiseras, i det 1924 översiktskurser på 12 föreläsningar infördes i Manchester. Hösten 1925 ha liknande kurser införts vid Liverpools universitet, och från och med år 1926 anordnas vid London University obligatoriska kurser i röntgendiagnostik på tre månader. Det land som har att uppvisa såväl den hastigaste utvecklingen som den bäst organiserade och allmänna utbredda universitetsundervisningen i radiologi, är otvivelaktigt *Förenta Staterna*. Redan 1915 fanns här i 50 medicinska skolor införd regelbunden undervisning i medicinsk radiologi. Sedan dess har utvecklingen gått framåt till allt självständigare position för den radiologiska undervisningen. I närvarande stund torde i Förenta Staterna existera minst 16 professorer i ren medicinsk radiologi, av vilka 10 äro besatta med »full professors» med säte i medicinska fakulteten. Undervisningen är obligatorisk vid alla de högskolor, där professorer eller »associate professors» i radiologi äro anställda. I ungefär $\frac{1}{3}$ av alla Staterna ingår vidare radiologien såsom examensämne i den allmänna medicinska ämbetsexamen.

Härefter lämnar radiologförbundet en kort redogörelse för den radiologiska undervisningens utveckling i Sverige.

Den första undervisningen i medicinsk radiologi, som givits vid en svensk medicinsk högskola, meddelades av dåvarande föreståndaren för serafimerlasarettets röntgeninstitut G. Forssell i form av privata kurser i röntgen-diagnostik på cirka 6 veckor, med tre föreläsningstimmar i veckan samt dagliga demonstrationer, anordnade en gång årligen under åren 1907—1913.

Sedan Forssell 1914 anställdes på karolinska institutets stat med i kungl. brev meddelad instruktion att årligen under tre månader meddela undervisningskurser i radiologi, gav han under åren 1914—1916 varje termin en kurs på två månader i röntgenteknik och -diagnostik, omfattande 24 föreläsningar samt demonstrationer, varjämte en biträdande läkare vid serafimerlasarettets röntgeninstitut meddelade praktisk undervisning i form av demonstrationer i undersökningsteknik.

År 1916 upprättades åt Forssell en personlig professur i medicinsk radiologi vid karolinska institutet med åliggande att från och med följande år giva tre kurser om året av liknande slag, var och en på två månader med tre föreläsningar i veckan à 2 timmar. Härigenom blev professorn i medicinsk radiologi i undervisningsskyldighet jämställd med professorerna i de flesta andra kliniska ämnen vid karolinska institutet.

Dessa kurser, som voro frivilliga, avsågo att dels lämna de blivande praktiserande läkarne, som så önskade, en allmän översikt över den medicinska radiologien, dels giva en viss grad av utbildning i röntgenteknik och röntgen-diagnostik för blivande underläkare vid lasarett, där särskild radiolog icke fanns anställd. Specialutbildning i radiologi för blivande radiologer har i Stockholm, såväl som i Uppsala och Lund givits endast i form av praktiskt arbete såsom amanuens och underläkare vid de där befintliga radiologiska avdelningarna.

Behovet av en orienterande framställning av radiologiens allmänna grunder för samtliga de vid klinikerna tjänstgörande gjorde sig emellertid alltmer kännbar vid den kliniska undervisningen. Initiativet till en dylik *propedeutisk översiktsundervisning* togs av dåvarande professorn vid Uppsala universitet G. Petré, på vars förslag föreståndaren för akademiska sjukhusets röntgenavdelning H. Laurell år 1919 började meddela frivilliga översiktskurser i röntgen-diagnostik i samband med de propedeutiska kliniska tjänstgöringarna. Liknande översiktskurser infördes även vid Lunds universitet från och med vårterminen 1923.

Då år 1924 propedeutisk klinisk tjänstgöring, som dittills ägt rum endast vid universiteten i Uppsala och Lund, skulle anordnas även vid karolinska institutet, uppstod frågan om införande av radiologisk undervisning av ifrågavarande art även där. Hösten 1923 hade representanter från samtliga medicinska högskolor av regeringen sammankallats för avgivande av förslag angående undervisningen för med. lic.-examen. På förslag av professorn i medicinsk radiologi vid karolinska institutet beslöt man härvid enhälligt att förorda en *obligatorisk översiktskurs i röntgendiagnostik* om 15 timmar att förläggas samtidigt med tjänstgöringen vid medicinska kliniken. En sådan kurs blev också genom kungl. brev av den 16 november 1923 stadgad vid såväl universiteten som karolinska institutet.

Vid sistnämnda institut skola enligt läsplanen tre dylika kurser årligen givas, en på höst- och två på vårterminen. Dessutom skola enligt läsordningen fortfarande anordnas två frivilliga kurser om året, omfattande för-

utom röntgendiagnostik även röntgenteknik och praktiska demonstrationer, motsvarande de förut givna frivilliga kurserna och avsedda dels för sådana äldre medicine kandidater, som ej varit i tillfälle att deltaga i de obligatoriska kurserna, dels särskilt för blivande lasarettunderläkare, såsom grundläggande utbildning i röntgenteknik och röntgendiagnostikens praktiska utövning. Med vederbörligt tillstånd meddelas dessa kurser tills vidare i samband med de obligatoriska.

Vid Lunds universitet har föreståndaren för universitetsklinikernas röntgeninstitut och radiologiska sjukavdelning, L. Edling, under åren 1916—1918 hållit tre privata kurser i röntgenteknik och -diagnostik, envar på omkring två månader med tre föreläsningar i veckan.

Sedan Edling 1919 förordnats till docent i medicinsk radiologi, höll han varje termin frivilliga och kostnadsfria kurser med liknande omfattning, mestadels fyra dagar i veckan under en tid av 6 à 8 veckor (höstterminen 1922 sålunda 39 föreläsningar). Dessa kurser voro förenade med praktiska demonstrationer av genomlysningar.

Från och med vårterminen 1923 ersattes dessa kurser med de av fakultet och kansler på ovannämnda sätt fastställda frivilliga översiktskurserna, en på höst- och två på vårterminen, omfattande 15 föreläsningar, som det dock visade sig behövt utöka till 17 à 18. Härvid måste dock innehållet betydligt koncentreras, varjämte röntgenfysiken, mörkrumstekniken, framställningen av den normala röntgenanatomien, ävensom vissa delar av röntgendiagnostiken måste utelämnas. Ej heller kunna några praktiska demonstrationer på denna tid medhinnas.

Vårterminen 1924 blevo dessa kurser obligatoriska och ha bibehållits vid en längd av minst 18 timmar samt i övrigt oförändrat innehåll.

Vid Uppsala universitet slutligen infördes, som ovan nämnts, undervisning i röntgendiagnostik hösten 1919. Sådana privata, frivilliga översiktskurser gavs av doktor Laurell även följande år till ett antal av 3 stycken. Genom kungl. brev av den 17 december 1920 ålades sedermera röntgenföreståndaren att årligen meddela tre kostnadsfria elementära kurser i röntgendiagnostik, var och en omfattande 12 timmar samt avsedda för medicine kandidater, som fullgöra grundläggande tjänstgöring. Dessa kurser måste dock förlängas till 16 timmar samt bevisades av det stora flertalet tjänstgörande, ävensom av äldre medicine kandidater och läkare.

Då undervisningen från och med 1924 blev obligatorisk, stadgades, att två kurser på 15 timmar skulle givas årligen. Det har dock befunnits behövt utsträcka deras omfattning till minst 25 timmar.

Härefter redogör radiologförbundet för de radiologiska lärarbefattningarnas ställning vid de medicinska fakulteterna och karolinska institutet.

Undervisningen i medicinsk radiologi har på ett relativt tidigt stadium blivit omhändertagen av de svenska universitetsmyndigheterna genom upprättande av lärarbefattningar på extra stat och tillsatta för viss tid. Så inrättades redan år 1914 vid karolinska institutet en lärarbefattning i förening med föreståndarskap för serafimerlasarettets röntgeninstitut, vilken tillsattes för tre år i sänder på extra stat och med skyldighet att giva regelbundna, för studenterna frivilliga undervisningskurser såsom ovan skildrats. Redan år 1916 förändrades emellertid denna befattning till en personlig professur för innehavaren med säte och stämma i institutets lärarkollegium och med summa avlöning som övriga professorer vid institutet. Professorn i medi-

cinsk radiologi är ålagd en undervisningsskyldighet som till sitt omfång motsvarar undervisningen i de mindre kliniska ämnena, såsom ortopedi, oftalmiatrik och oto-laryngologi och hygien och i de teoretiska ämnena, men saknar, till skillnad från dessa ämnen, examinationsskyldighet. Sedan på grund av det kungl. brevet av 16 december 1923 undervisningen i röntgen-diagnostik blivit obligatorisk för alla medicine kandidater, intager alltså undervisningen i medicinsk radiologi vid karolinska institutet en jämbördig ställning med övriga undervisningsämnena. Till professorns biträde i undervisningen finnas en biträdande läkare, som själv, samtidigt med undervisningskurserna, meddelar undervisning i undersökningsteknik, samt en amanuens, som assisterar vid professorns demonstrationer.

Professorsbefattningen vid karolinska institutet har likväl från undervisningens synpunkt endast karaktären av ett provisorium, i det att professuren är bunden vid den nuvarande innehavarens person och vid hans frånfalle upphör.

Vid universiteten i Uppsala och Lund har undervisningen i medicinsk radiologi på ovan nämnt sätt blivit anförtrodd åt föreståndarne för universitetssjukhusens röntgenavdelningar. Innehavarna av dessa platser hava sålunda läraruppdrag i medicinsk radiologi i Uppsala sedan 1920, i Lund sedan 1922. De äro vid båda universiteten anställda till lika del på landstingens och universitetens stat med ett arvode av sammanlagt 7,000 kronor årligen enligt den 1925 fastställda staten, och äro från och med i fjol uppförda på ordinarie stat. Dessa befattningar äro emellertid icke fasta lärarbeställningar, utan tillsättas på ansökan för 3 år i sänder, och för pension till dessa lärare är det icke sörjt. I Lund har föreståndaren titel av överläkare och har till sitt bistånd tvenne underläkare på landstingets stat och en amanuens på universitetets stat, vilka uppbära samma arvode som motsvarande tjänst-innehavare i övriga ämnen. I Uppsala innehar icke föreståndaren överläkares titel. Till hans hjälp finnes en amanuens på universitetets stat.

Radiologförbundet övergår härefter att redogöra för de önskemål, beträffande lärarplatserna i medicinsk radiologi vilka enligt förbundets mening nu äro för handen.

Den medicinska radiologien såsom specialfack har utvecklats till en omfattande självständig vetenskap, vilken på grund av sin allmänt erkända betydelse är oumbärlig för den praktiska läkekonsten. I närvarande stund torde icke tvivel behöva råda därom, att undervisning i denna vetenskap är ett permanent behov, som måste tillgodoses genom ordnad permanent undervisning.

På grund av den utomordentligt snabba utveckling, som under loppet av tre årtionden fört fram denna nya vetenskap till en betydelse, som i mycket hög grad satt sin prägel på hela den moderna medicinen, har undervisningen vid många universitet i detta ämne ännu icke hunnit att följa med den praktiska läkekonstens behov och att finna lika fasta former som i de läroämnena, vilka sedan längre tid hava säte i de medicinska fakulteterna.

Undervisningen i medicinsk radiologi har haft att genomgå liknande utvecklingsstadier som undervisningen inom övriga specialfack, vilka uppnått självständighet vid de medicinska läroanstalterna. Efter att i början av sin utveckling hava meddelats av lärare i andra ämnen, har radiologien, först frivilligt, docerats av speciellt utbildade fackmän vid och utanför universi-

teten för att därefter upptagas såsom undervisningsämne inom ramen av den ordnade universitetsundervisningen.

Den grad av utveckling som undervisningen i olika länder nått är i allmänhet beroende på den utveckling som den praktiska radiologien vunnit i respektive länder liksom även på tillgången på kompetenta lärarkrafter.

I Sverige råder det säregna förhållandet, att obligatorisk undervisning i röntgendiagnostik blivit införd vid såväl Uppsala och Lunds universitet som karolinska institutet utan att likväl de lärarplatser, genom vilka denna obligatoriska undervisning ombesörjes, erhållit samma ställning och samma permanenta karaktär som lärarbefattningarna i övriga obligatoriska läroämnena.

Mycket starka skäl tala emellertid därför, att behovet av regelbunden undervisning i medicinsk radiologi hädanefter kommer att förbli lika permanent och för den praktiske läkaren lika betydelsefull som t. ex. undervisningen i normal och patologisk histologi. Lika starka skäl tala därför, att lärarna i medicinsk radiologi erhålla samma ställning och samma löneförmåner som lärarna i övriga erkända medicinska discipliner och, i likhet med dessa, tilldelas säte och stämman i de medicinska fakulteterna.

Utsikterna att i den praktiska sjukvården vid lasaretten erhålla en fast anställning med rätt till pension måste för de flesta av de uppväxande radiologerna utgöra en starkare lockelse än att genom en långvarig utbildning bereda sig till en lärarplats, som varken medför en fast anställning eller rättighet till pension. För de högt förtjänta vetenskapsmän, som nu vid de medicinska fakulteterna sedan länge tjänstgöra på dessa lärarplatser innebär också den nuvarande ställningen en osäkerhet, som med varje år som går måste kännas alltmer besvärande. Inga bärande skäl synas oss heller kunna anföras, varför lärarna i radiologi skola tilldelas en annan och osäkrare ställning än lärarna i de äldre medicinska disciplinerna. För den medicinska radiologiens vidare utveckling vid de medicinska högskolorna synes det förbundet vidare vara av den största betydelse, att detta för hela den praktiska läkekonsten så utomordentligt viktiga ämne är representerat även vid de medicinska fakulteterna i Uppsala och Lund.

Vilken betydelse undervisningen i medicinsk radiologi äger för den praktiska läkekonsten i vårt land, torde måhända bäst framgå därav, att redan nu vid 17 svenska sjukhus självständiga radiologiska läkarbefattningar äro inrättade och minst ytterligare 6 äro under omedelbar organisation. När ett lasarett utvidgas från att vara odelat, är den radiologiska läkarbefattningen den som närmast efter den medicinska eller samtidigt med denna och före övriga specialdiscipliner brukar begäras av sjukhusets målsmän.

Den medicinska radiologien bildar på grund av sin vetenskapliga karaktär lika väl som med anledning av det praktiska arbetets behov en självständig disciplin, som av sina utövare fordrar en speciell utbildning och helt kräver sin utövares tid och intresse. Dessa omständigheter liksom radiologiens erkända allmänna betydelse för läkekonsten torde i och för sig vara tillräckliga skäl att de ifrågasatta ordinarie lärarplatserna erhålla karaktären av *professurer*. Den nuvarande professuren i medicinsk radiologi vid karolinska institutet har en undervisningsskyldighet vars omfång fullt motsvarar de flesta övriga medicinska disciplinerna: tre översiktskurser i röntgendiagnostik och 2 fortbildningskurser, omfattande röntgendiagnostik och röntgenteknik samt en översikt över terapin. De praktiska uppgifter, som åligga professorn i radiologi i hans egenskap av föreståndare för det kliniska sjuk-

husets röntgenavdelning, äro fullt ut lika omfattande och lika krävande som de, vilka åligga övriga professorer, i det att han har att leda en stor institution med ett betydande praktiskt arbete och en ansenlig personal samt att leda den praktiska utbildningen av såväl de blivande specialisterna i radiologi som av sköterskepersonal för röntgeninstitutet vid lasaretten. I dessa senare hänseenden, nämligen såsom föreståndare för undervisningsinstitutioner, hava lärarna i radiologi vid universiteten i Uppsala och Lund en arbetsuppgift av ungefär samma omfattning som å motsvarande plats i Stockholm. Däremot åligger dem icke för närvarande studentundervisning i lika stor utsträckning, som fallet är vid karolinska institutet, i det att dessa lärare endast äro ålagda att giva översiktskurser i röntgendiagnostik, nämligen för närvarande tre årligen i Lund och två i Uppsala. Det är emellertid ett mycket betydelsefullt önskemål, att liknande fortbildningskurser, som nu givas i Stockholm, även snarligen komma att meddelas i Uppsala och Lund. Dessa fortbildningskurser avse att lämna en grundläggande teoretisk och praktisk utbildning för blivande lasarettunderläkare och läkare och underläkare vid klinikerna, som, ehuru icke specialister i radiologi, i mycket stor utsträckning i sin dagliga gärning måste begagna sig av röntgendiagnostikens hjälpmedel och måste äga kännedom om radioterapiens indikationer och användningsformer. De avse även att giva en teoretisk grundval för utbildningen av specialister i radiologi. Vid dessa fortsättningskurser måste för närvarande även de första elementen av radiologien meddelas, enär flertalet av de deltagande utfört sin kliniska tjänstgöring på en tid, då ännu icke de röntgenologiska översiktskurserna voro obligatoriska. Sedan inom de närmaste 1 å 2 åren samtliga studenter erhållit den obligatoriska förberedande översiktskursen, kunna och böra fortbildningskurserna erhålla en organisation, som möjliggör en större personlig övning och praktisk utbildning för deltagarna, än vad som nu är möjligt. En nödvändig förutsättning för att så skall kunna äga rum är emellertid, att det relativt stora antal studenter, som är i behov av denna undervisning och för närvarande utgör 15 å 20 i varje kurs, d. v. s. 30 å 40 årligen och säkerligen kommer att alltjämt tilltaga, fördelas till såväl karolinska institutets som universitetens radiologiska institutioner. Under denna förutsättning kommer också undervisningen i Uppsala och Lund att erhålla samma omfattning som i Stockholm.

För närvarande fordras icke något slutförhör eller annan form av examination vid de radiologiska kurserna till skillnad från övriga specialfack, där obligatorisk undervisning gives, detta givetvis beroende endast därpå att all utveckling kräver sin tid. Behovet av en kontroll på elevernas kunskaper i dessa stycken är med säkerhet lika framträdande och lika betydelsefull som i övriga undervisningsämnen, i synnerhet som utövandet av varje form av radiologi är förenat med allvarliga risker, och diagnostiska misstag kunna bliva ödesdigra. Det är radiologförbundets åsikt, att slutförhör vid de radiologiska kurserna snarast böra införas. Då så skett, äro undervisningsorganisationen och undervisningens omfång för radiologien desamma som för övriga erkända medicinska discipliner.

En nödvändig förutsättning för att ordinarie lärostolar skola kunna inrättas vid Sveriges medicinska högskolor är att kompetenta lärarkrafter finnas att tillgå. Detta är enligt förbundets uppfattning med säkerhet fallet, i det att dels de lärare, som sedan länge tjänstgöra å de nu befintliga lärarplatserna hava ett stadgat anseende såsom forskare inom radiologien, dels även andra väl kompetenta lärarkrafter finnas inom landet, och en synnerligen lovande

radiologisk skola är under uppväxande, som för framtiden synes kunna betrygga rekryteringen av professorsämbetena.

I det föregående har lämnats en kort utredning jämväl över den medicinska radiologiens innehåll såsom specialvetenskap och över de speciella uppgifter, som tillfalla dess båda huvudgrenar, röntgendiagnostiken och radioterapien. Såsom forskningsområden och praktiska arbetsfält äro dessa båda huvudgrenar lika betydelsefulla, men för den allmänna studentundervisningen spelar ännu röntgendiagnostiken en väsentligen större roll än radioterapien, i det att varje läkare måste äga en viss praktisk färdighet vid röntgenbildernas tydande och ett stort antal av dem även en viss färdighet i röntgenteknik, under det att däremot radioterapiens praktiska utövning sannolikt för en lång tid framåt måste begränsas till ett fåtal specialister, som förfoga över särskilda institutioner. Vid behandlingen av ett flertal sjukdomar spelar emellertid radioterapien redan den roll, att en översikt över dess metoder och indikationer bör ingå i den allmänna läkarutbildningen. Helt säkert kommer inom en framtid radioterapien att behöva självständiga forsknings- och lärarplatser vid universiteten. Men på sakens nuvarande ståndpunkt synes det radiologförbundet lämpligt och riktigt att huvudvikten vid den allmänna studentundervisningen såsom hittills skett, lägges vid röntgendiagnostiken och dess teknik, under det att tills vidare studentundervisningen i radioterapi meddelas genom några korta översiktsföreläsningar, givna av läraren i allmän medicinsk radiologi.

De utgifter, som bliva en följd av de i det föregående framställda förslagen, äro säkerligen obetydliga i jämförelse med de vinster för undervisningen och sjukvården som en fast och rättvis organisation av lärarplatserna i radiologi medföra. Vid samtliga högskolor finnas redan undervisningsinstitutioner med behövlig hjälppersonal, jämförliga med de flesta övriga kliniska undervisningsinstitutioner visserligen i vissa hänseenden i behov av utveckling, men dock tillräckliga för det omedelbara behovet av undervisning. Dessa institutioner äro i Uppsala och Lund rymligare och bättre utrustade än vid det nuvarande serafimerlasarettet.

Vid karolinska institutet utgår redan helt av statsmedel lön för en personlig professur i ämnet. I Uppsala och Lund utgör årliga kostnaden för en professur i medicinsk radiologi endast 8,500 kronor utöver det nuvarande statsbidraget till lön åt läraren i radiologi. För samtliga befattningarna tillkomma kostnaderna för pension.

Då karolinska institutets lärarkollegium för 10 år sedan väckte förslag om upprättandet av den personliga professuren i medicinsk radiologi, blev detta förslag av statsmakterna mottaget med den största förståelse och utan invändning bifallet. Det torde vara ovedersägligt att i nuvarande stund behovet av en ordinarie professur i medicinsk radiologi för undervisningen vid karolinska institutet blivit ytterligare styrkt sedan 1916 och att detta behov i samma grad förefinnes vid de medicinska fakulteterna i Uppsala och Lund.

Radiologförbundets framställning går sålunda ut på en hemställan om åtgärders vidtagande för upprättande av ordinarie professorer i medicinsk radiologi vid en var av de medicinska fakulteterna vid universiteten i Uppsala och Lund samt vid karolinska institutet.

Detta radiologförbundets förslag har mötts med sympati från de medicinska fakulteterna.

Medicinska fakulteten i Uppsala hemställer om utverkande av en förändring av den nuvarande föreståndarbefattningen vid akademiska sjukhusets röntgenavdelning till en ordinarie professur i medicinsk radiologi.

Fakulteten anför till stöd härför:

Den utomordentliga betydelse den medicinska radiologien erhållit för såväl den praktiska läkekonsten som för den medicinska forskningen torde numera vara allmänt insedd. För medicinska fakulteten har det under de senare åren blivit allt mera klart, att den hastiga utveckling denna vetenskapsgren haft att uppvisa inom kort skulle göra en särskild lärostol i ämnet i hög grad önskvärd, ja nödvändig. På ett övertygande sätt synes fakulteten detta sakläge ha blivit framställt i svenska radiologförbundets skrivelse, vilken enligt fakultetens mening är ett för frågan om den medicinska radiologiens utveckling i vårt land synnerligen betydelsefullt aktstycke. Mot den av radiologförbundet för sin framställning anförda motiveringen har fakulteten för sin del intet att erinra.

Enligt fakultetens mening måste behovet av lärartjänster i medicinsk radiologi skärskådas från tre olika synpunkter, nämligen den obligatoriska läkarutbildningens krav, behovet av utbildning av specialister i medicinsk radiologi för vårt lands olika sjukvårdsinrättningar och slutligen den medicinska forskningens intresse.

Beträffande den *allmänna läkarutbildningen* böra såsom hittills endast kortare översiktskurser ifrågakomma. Den praktiserande läkaren behöver icke någon specialkunskap i radiologisk teknik, diagnostik eller terapi. Det är för honom tillräckligt att göra bekantskap med dessa olika grenar av den medicinska radiologien så mycket, att han till fullo förstår desammas betydelse för diagnos och terapi inom olika områden av den praktiska medicinen, deras begränsning och deras utvecklingsmöjligheter samt att han vinner någon praktisk färdighet vid röntgenbilders tydande. En dylik undervisning får icke taga mer än några veckor i anspråk av den redan långa studietiden.

Vad beträffar utbildningen av blivande *specialister*, är denna en för hela vårt land ytterst betydelsefull fråga. Det är nog att erinra om röntgenologiens centrala ställning vid diagnosen av en mängd olika sjukdomar, den för sjukdomens behandling ofta avgörande betydelsen av en riktig tydning av de röntgenologiska bilderna och den ökade säkerhet och målmedvetenhet särskilt våra lasarettsläkare kunnat vinna i sin ansvarsfulla verksamhet, då de vid sin sida fått en skicklig röntgenolog, liksom om det betydelsefulla tillskott till en sjukvårdsanstalts hjälpmedel en kunnigt ledd strålningsterapi visat sig utgöra. Den grundliga skolning och stora erfarenhet som ofta erfordras för tolkningen av röntgenbilderna i diagnostikens tjänst liksom för ett riktigt handhavande av strålningsterapien ställer emellertid stora krav på utbildningen av specialister på detta område, och läraren måste för att väl fylla sin uppgift äga höga icke blott praktiska utan även teoretiskt vetenskapliga kvalifikationer.

Vad slutligen beträffar den vetenskapliga forskningen så har radiologien redan brutit ny mark inom många områden av medicinen, inom den normala och patologiska anatomin, inom den normala och patologiska fysiologien, inom den interna medicinen och kirurgien o. s. v., den har med ett

ord haft en genomgripande betydelse för forskningen inom snart sagt alla områden av läkekonsten. Den har här som *självständigt arbetande vetenskap* gjort synnerligen betydelsefulla landvinningar. Och inom det av dess speciella metodik betingade verksamhetsområdet, såväl beträffande diagnostik som terapi, har den öppnat så vida perspektiv för framtiden, att det med vissnet kan förutsägas, att den medicinska radiologien i händerna på forskare, som helt få ägna sig åt densammas vidare utbyggande, skall kunna bliva av ännu långt större betydelse för läkekonsten än nu samt att den skall kunna verka befruktande även på andra grenar av biologien. Särskilt synes det vara berättigat att hysa de största förhoppningar om dess vidare utveckling som vetenskap, om man tager i betraktande, att strålningsforskningen inom fysiken, som utgör den grund på vilken den medicinska radiologien har att bygga, för närvarande befinner sig i ett skede av rastlös utveckling och att inom densamma under senare år allttjämt nya och betydelsefulla upptäckter blivit gjorda, av vilka några varit av den art, att de ansetts förtjänta att belönas med vår tids högsta vetenskapliga utmärkelse nobelpriset. För att den medicinska radiologien skall kunna följa med och fullt tillgodogöra sig den allmänna radiologiens utveckling är det nödvändigt att dess representanter ha största möjliga vetenskapliga kompetens inom sitt fack.

Av det anförda framgår, att även om man för den enklare uppgiften att undervisa blivande läkare i medicinsk radiologi skulle kunna nöja sig med underordnade lärarebefattningar, exempelvis laboratorstjänster, så kräver enligt fakultetens mening behovet av högre undervisning i radiologi för specialister och framförallt den vetenskapliga forskningen inom området med stor bestämdhet inrättandet av professurer i medicinsk radiologi vid våra medicinska högskolor. Till ytterligare stöd för sin framställning vill fakulteten till slut meddela några siffror från akademiska sjukhusets röntgenavdelning, som äro ägnade att belysa den hastiga utvecklingen av verksamheten vid densamma och den betydelse radiologien fått för sjukvården. Under det att antalet fotograferade patienter år 1916 uppgick till 1,401, utgjorde detsamma år 1925 5,675 och beräknas för innevarande år uppgå till cirka 6,500. Antalet röntgen- och radiumbehandlingar utgjorde år 1916 1,182, år 1925 2,384, antalet kvartsljus-, bågsljus- och Finsenbehandlingar år 1918 226, år 1925 4,200.

I anslutning till medicinska fakultetens förslag hemställer i skrivelse till kanslern det *större akademiska konsistoriet i Uppsala* om proposition till 1927 års riksdag om inrättande vid universitetet av en professur i medicinsk radiologi i stället för föreståndarbefattningen vid akademiska sjukhusets röntgenavdelning, och skulle under förutsättning att ifrågavarande professur inrättades, det nu i universitetets stat upptagna anslaget till föreståndaren för röntgenavdelningen indragas.

Utvecklingen av akademiska sjukhusets röntgenavdelning har ävenledes föranlett fakulteten att framlägga förslag om anställande av ytterligare en amanuens vid denna avdelning. Även detta förslag har av konsistoriet med tillstyrkande framförts till kanslern. Beträffande den till stöd härför förebrogta motiveringen tillåter jag mig allenast hänvisa till handlingarna i ärendet.

I sitt yttrande i anledning av radiologförbundets framställning ingår *medicinska fakulteten i Lund* till en början på frågan, huruvida en centralisation eller en decentralisation av radiologverksamheten å större sjukhus och av den radiologiska undervisningen är att föredraga.

Vissa enligt fakultetens mening ganska vägande synpunkter kunna alltjämt framföras till stöd för tanken på en decentralisation. För det första synes det nämligen fakulteten ostridigt, att radiologien praktiskt sett är en undersökningsmetod och behandlingsmetod, om också en sådan av synnerligen stor betydelse, som kommer till användning och numera är nödvändig inom nästan alla de praktiskt medicinska disciplinerna. Vidare torde med decentralisation vinnas, att det röntgenologiska diagnosarbetet kan bli ännu mer anpassat efter de olika klinikernas behov och önskemål, efter vad de rent kliniska förhållandena i varje särskilt sjukdomsfall göra önskvärdt och behöfligt, och att avgörandet, om en patient bör behandlas radiologiskt eller efter annan metod, blir lagt uti den på ifrågavarande kliniska område verkliga fackmannens hand, vilket torde hava sina bestämda fördelar. Anorlunda ställer det sig i detta hänseende på en speciell radiologpoliklinik och -sjukavdelning. Här sammanföras, utom för undersökning i diagnostiskt syfte, även för radiologisk behandling en mängd patienter med vitt skilda åkommor, tillhörande olika specialiteter, vilka alla radiologen knappast till fullo behärskar eller ens kan begäras behärska, såsom gynekologi, kirurgi, dermatologi m. fl.

Fakulteten anser sig likväl böra giva sitt förord åt centralisationsvägen för den radiologiska verksamheten och undervisningen och anför härutinnan:

Den fortsatta utveckling av den radiologiska vetenskapen, som otvivelaktigt är att motse, skall, på samma sätt som redan skett beträffande andra nya behandlingsmetoder, föra fram till en på större erfarenhet byggd, säkrare och mer kritisk uppfattning om de radiologiska terapimetodernas indikationer och till ökad insikt därom, att liksom övriga praktiskt medicinska discipliner äro i behov av samarbete och varandras hjälp, även radiologien har behov av stöd och samarbete med sina praktiska systerdiscipliner. En påtaglig fördel av centralisationen är den, att fackradiologen, som enbart sysslar med radiologi, har vida större möjligheter och betingelser att följa med och tillgodogöra sig hela den radiologiska teknikens alltjämt fortgående raska utveckling. Otvivelaktigt bör fackradiologen med mångsidig erfarenhet från skilda radiologiska terapiområden även kunna förvärva större förmåga att bedöma de viktiga och alltjämt vanskliga doseringsfrågorna än en kliniker, som sysslar med radiologisk terapi enbart inom sin disciplin, om och han på detta område kan förvärva större erfarenhet än fackröntgenologen. Slutligen kan fakulteten icke heller bortse från de praktiska skäl, som tala för att man fortgår på centralisationsvägen för den radiologiska undervisningen i vårt land. En decentralisation skulle säkerligen medföra mångdubbelt större uppoffringar av ekonomisk art, för anskaffande och underhåll av instrumentarium och avlönande av arbetskrafter, och den kan alltså knappast påtänkas annat än för det fall, att den centrala radiologiska avdelningen är i behov av en avlastning av en viss del av det enklare, löpande arbetet vid fortgående utvidgning av sjukhuset.

I huvudsak kommer fakulteten alltså till samma ståndpunkt i frågan om

centralisation eller decentralisation som radiologförbundet, ehuru icke helt på samma grunder och icke fullt så oreserverat.

För fakulteten är då nästa fråga den, vad som vid Lunds universitet bör åtgöras med hänsyn till föreståndarens för radiologiska avdelningens tjänsteställning. Denne läkare åtnjuter för närvarande i lön 7,000 kronor, hälften från staten och hälften från Malmöhus läns landsting, är utan pensionsrätt och tillsättes endast för 3 år i sänder. Sålunda en osäker plats utan pensionsrätt åt en person, som fullgör ett synnerligen krävande, ansvarsfullt och stor specialutbildning fordrande arbete. Att en ändring härutinnan är högeligen önskvärd, måste stå klart för en var. Fakulteten kan ock meddela, att den vid upprepade tillfällen, långt innan radiologförbundets skrivelse kom fakulteten till handa, avhandlat detta förhållande — vilket emellertid i lika mån även gäller både otiatern och ortopedien vid härvarande sjukhus, något som radiologförbundet i sin skrivelse icke beaktat — och för frågans beredande tillsatt en kommitté. Denna hade efter överläggningar före radiologförbundets skrivelse kommit till det resultatet, att fakulteten borde framställa en begäran om en sådan ändring i avlöningsförmånerna till en början för radiologen, att denne blev fast anställd med förbättrade avlöningsförmåner och pensionsrätt.

Radiologförbundets skäl för *omedelbart* inrättande av en professur har fakulteten ej funnit övertygande. Behov att redan nu nämnvärt utvidga den obligatoriska undervisningen i röntgenologi, vilken infördes så nyligen som år 1923, eller att införa slutförhör efter röntgenologikursen synes fakulteten åtminstone för närvarande ej föreligga. Angående slutförhörs införande må även anföras, att dylik anordning, enligt vad erfarenheten visar, brukar medföra en förlängning av studietiden, vilket om möjligt bör undvikas. En viss utvidgning av röntgenföreståndarens nuvarande undervisningsskyldighet, så att jämte de obligatoriska översiktskurserna även mer fyllig undervisning och praktisk handledning i röntgenologi för blivande kliniska amanuenser, lasarettunderläkare m. fl. kunde anordnas, synes däremot fakulteten vara ett önskemål, men torde detta tills vidare kunna bli väl tillgodosett även inom ramen för en laborators undervisningsskyldighet. En lämplig lösning tills vidare av frågan om röntgenförståndarbefattningen finner fakulteten alltså vara, om en föreståndarbefattning inrättas på ordinarie stat med en avlöning motsvarande en laborators, således med en årlig avlöning av 9,000 kronor — därav 6,000 kronor lön och 3,000 kronor tjänstgöringspenningar — jämte två ålderstillägg å 500 kronor efter 5 respektive 10 års tjänstgöring, ävensom med rätt till årlig pension av 6,000 kronor. Som den nuvarande befattningen är avlönad till hälften av staten och till hälften av landstinget, hade fakulteten tänkt sig, att, om denna begäran beviljas, föreståndaren, som samtidigt är överläkare vid radiologiska avdelningen, skulle utöver laboratorsavlöningen åtnjuta av landstinget samma överläkararvode, som utgår till övriga överläkare vid lasarettet i Lund eller för närvarande 2,000 kronor per år.

Fakultetens förslag går alltså ut på inrättande av en laboratorsbefattning i radiologi vid universitetet, med en årlig avlöning av 9,000 kronor, därav 6,000 kronor lön och 3,000 kronor tjänstgöringspenningar, jämte rätt till två ålderstillägg å 500 kronor efter 5 resp. 10 års tjänstgöring, ävensom med rätt till årlig pension av 6,000 kronor.

Fakulteten var emellertid i sitt beslut icke enhällig; på sätt framgår

av fakultetens protokoll, uttalade professor K. Petréén med instämmande från professorerna G. Ahlström, T. J:son Hellman och V. Wigert till protokollet följande:

»Det synes mig, att goda skäl förebragts för radiologförbundets framställning om inrättande av ett professorsämbete i medicinsk radiologi. Därest detta förslag ej nu kan genomföras, finner jag tvingande skäl föreligga för att det åtminstone erhålles en laboratorbefattning jämlikt förslaget av fakultetens majoritet.»

Under återopande av medicinska fakultetens förslag anhåller det *större akademiska konsistoriet i Lund* om inrättande av en laboratorbefattning i radiologi vid universitetet med en årlig avlöning av 9,000 kronor, därav 6,000 kronor lön och 3,000 kronor tjänstgöringspenningar, jämte rätt till två ålderstillägg å 500 kronor efter 5, respektive 10 års tjänstgöring ävensom rätt till årlig pension av 6,000 kronor.

Karolinska institutets lärarkollegium har med anledning av radiologförbundets skrivelse till en början redogjort för utvecklingen av den radiologiska undervisningen vid institutet, de skäl och omständigheter, som härvid förelagat, samt de åtgärder, som av Kungl. Maj:t och riksdag tills dato härutinnan vidtagits. Lärarkollegiet ingår därefter på radiologiens nuvarande ställning vid institutet och på det föreliggande, av radiologförbundet framlagda förslaget.

Vid institutets radiologiska institut har under de år som förflutit efter radiologiprofessurens inrättande utförts en synnerligen värdefull vetenskaplig gärning och ett betydelsefullt arbete för radiologiens tillämpning i den praktiska sjukvården; och den uppväxande ungdomens intresse har i hög grad dit koncentrerats. Såsom av redogörelsen för institutets verksamhet under de sju åren 1917—1924 framgår, hava vid institutet offentliggjorts 63 vetenskapliga arbeten av radiologiskt innehåll, vilka utförts vid eller under ledning av den radiologiska institutionen. Av de 42 gradualavhandlingar, som under nämnda tid offentliggjorts från institutets 19 självständiga institutioner, äro 4 eller cirka en tiondel av radiologisk karaktär och härstamma från lärjungar av den radiologiska institutionen. Dessutom hava minst 3 av de övriga gradualavhandlingarna till en väsentlig del stött sig på radiologisk forskning, som utförts vid den radiologiska institutionen. Flera av de nu nämnda arbetena hava varit av väsentlig betydelse för hela radiologiens utveckling och hava fäst den vetenskapliga världens ögon vid karolinska institutet. Att så är fallet därom vittnar den skara av utländska forskare, som under de gångna åren strömmat till den radiologiska institutionen för att studera dess arbetsmetoder och resultaten av forskningen därstädes. Därom vittnar också i någon mån den omständigheten, att den internationella kongressen för medicinsk radiologi, som konstituerade sig i London 1925 beslöt att hålla sitt andra möte i Stockholm 1928. Därför talar även den tidskrift »Acta radiologica» som redigeras av representanter för de skandinaviska länderna, Holland och Schweiz och utgives under ledning av professor G. Forssell. Utvecklingen har alltså genom otvetydiga erfarenheter visat, att de svenska universitetsmyndigheternas och de svenska statsmakternas värdering av den medicinska radiologien som en självständig vetenskap och det

stöd, som de skänkt densamma, medfört uppväxten av ett organ för undervisning, forskning och utbildning av praktisk läkekonst, som det svenska universitetsväsendet icke utan obotlig skada i närvarande stund skulle kunna undvara. — Det konstanta behov av en specialinstitution, som finnes, framgår kanske tydligast genom det av radiologförbundet anförda faktum, att redan nu vid 17 svenska sjukhus självständiga radiologiska läkarbefattningar äro inrättade och minst ytterligare 6 äro under omedelbar organisation. När ett lasarett utvidgas från att vara odelat, är den radiologiska läkarbefattningen den, som närmast efter representanterna för medicinens båda huvudgrenar, kirurgi och medicin, brukar i första hand krävas av sjukhusmyndigheterna.

Radiologförbundets nu föreliggande framställning om en förändring av den personliga professuren vid karolinska institutet till en ordinarie professorsbefattning finner lärarkollegiet vara väl motiverad genom radiologiens nu fast rotade ställning i den praktiska medicinen och i institutets undervisningsplan. Då professuren i medicinsk radiologi år 1916 upprättades vid institutet kunde det vara lämpligt att densamma erhöll formen av en personlig professur för att pröva befattningens behövlighet, innan densamma för beständigt infogades i undervisningsväsendet. Sedan befattningens värde nu i tio år prövats, och densamma, såsom ovan anförts, väl fyllt sin uppgift samt undervisningen i ämnet blivit obligatorisk, synes det lärarkollegiet i hög grad önskvärt, att befattningen erhåller samma fasta ställning som övriga professorsbefattningar vid institutet.

Ett ej oviktigt skäl för ändringen av den personliga professuren till en ordinarie professur synes lärarkollegiet den omständigheten vara, att innehavaren av den personliga professuren, som organiserat den radiologiska undervisningen, med värme förordar att denna plats förändras till en ordinarie professur. Utbytes den personliga professuren mot en ordinarie, bör givetvis den personliga professurens innehavare, utan iakttagande av eljest föreskriven tillsättningsordning, erhålla fullmakt å den ordinarie professuren.

Beträffande undervisningens omfattning vid den blivande ordinarie professuren torde det få ankomma på kollegiet att framdeles, i händelse av bifall till föreliggande framställning, inkomma med förslag.

Kollegiet anför slutligen, att den förändring, som här begäres, icke medför någon kostnadsökning för statsverket.

Lärarkollegiets hemställan går alltså ut på utverkande av proposition till 1927 års riksdag med förslag att i stället för den nuvarande personliga professuren i medicinsk radiologi vid karolinska institutet måtte å institutets stat inrättas en ordinarie professur i samma ämne med lön och ålderstillägg såsom för andra institutets ordinarie professorer.

De av de medicinska fakulteterna och karolinska institutets lärarkollegium framlagda förslagen har *t. f. universitetskanslern* med tillstyrkande i skrivelse den 27 juli 1926 framfört till Kungl. Maj:t. Under betonande, att det här är fråga om att för vårt lands medicinska forskning ävensom läkarutbildning tillgodogöra sig resultaten av en upptäckt, om vilken det utan överdrift kan sägas, att ingen nutida upptäckt haft större betydelse för läkarvetenskapen, hemställer kanslern om avlåtande av proposition till 1927 års riksdag i överensstämmelse med de akademiska myndigheternas förslag. I samman-

skrivelse har t. f. kanslern ävenledes hemställt om utverkande av förslag till riksdagen om avlöning åt ytterligare en amanuens vid akademiska sjukhusets i Uppsala röntgenavdelning, allt i överensstämmelse med vad det större akademiska konsistoriet därstädes förordat.

Departementschefen.

Den medicinska radiologien är såsom en självständig vetenskap av ett relativt sent datum, men den har under sin tillvaro visat sig vara av en genomgripande betydelse för den praktiska läkekonsten. Insikten härom har också föranlett statsmakterna att vidtaga erforderliga åtgärder för ämnets behöriga tillgodoseende i den medicinska undervisningen. Emellertid hava — och detta helt naturligt, då man haft en alltför ringa erfarenhet att bygga på — dessa åtgärder kommit att få en mera provisorisk karaktär; såsom framgår av de utav mig förut refererade framställningarna, är nämligen den nu i ämnet förefintliga professuren vid karolinska institutet personlig och knuten till en viss vetenskapsman, varav följer att vid dennes avgång professuren skulle komma att försvinna, och vidare äro, vad de vid universitetet befintliga lärarbefattningarna beträffar, de för dessa utgående arvodena visserligen uppförda & universitetens ordinarie stater, men befattningarnas innehavare förordnas allenast för viss tid och sakna rätt till pension.

Med styrka har nu i föreliggande framställningar och utlåtanden betonats den medicinska radiologiens stora och allmänna betydelse såväl för undervisningen som för den praktiska sjukvården. Jag tillåter mig i detta hänseende hänvisa till vad de av mig refererade skrivelserna härom innehålla. Att här föreligger ett konstant behov av en permanent undervisning i detta betydelsefulla ämne synes mig hava blivit till fullo påvisat. Och i likhet med vad fallet varit med andra medicinska discipliner, där utvecklingen förlupit på samma sätt, hava nu krav rests på att undervisningen och forskningen i radiologi må vid våra medicinska högskolor i så måtto säkerställas, att åt dess målsmän beredes fast, ordinarie anställning. Jag måste i princip finna kraven härutinnan fullt berättigade.

Den fasta ställning, som en ordinarie universitetslärartjänst erbjuder, synes mig innebära en nödvändig förutsättning för en ordnad akademisk undervisning på samma gång som den förefaller ofrånkomlig, om man vill trygga undervisningens och forskningens normala utveckling och ifrågavarande befattningars framtida rekrytering. Jag finner starka skäl tala för ett principiellt likställande av den medicinska radiologien med andra medicinska specialdiscipliner och detta så mycket mer som, efter vad den lämnade utredningen giver vid handen, radiologien intager i viss mån en särställning och är av en utomordentlig betydelse för den praktiska läkarverksamheten.

Betraktat från den vetenskapliga forskningens synpunkt, måste jag finna förslaget om ordinarie professorer i medicinsk radiologi vid samtliga tre medicinska fakulteterna i riket fullt befogat. Men tvekan kan råda, om tiden ännu är inne att taga detta steg fullt ut. Det synes mig åtminstone

för närvarande vara lämpligare att gå den medelväg, som anvisats av medicinska fakulteten i Lund.

Vid karolinska institutet finnes nu en personlig professur i ämnet; denna anser jag böra överflyttas på ordinarie stat. Innehavaren av denna professorsstol bör hava att ej endast tillgodose den medicinska undervisningens intressen utan att i lika hög grad uppbära den vetenskapliga forskningen på de områden, om vilka nu är fråga. Vid universiteten synes mig huvudvikten för närvarande böra läggas på utbildningen och undervisningen i ämnet, och förefaller det med hänsyn härtill tillfyllest att här endast räkna med vissa med de medicinska fakulteternas laboratorer i löneavseende likställda ordinarie lärartjänster.

Vid bifall till mitt förslag skulle alltså på karolinska institutets ordinarie stat uppföras en professor i medicinsk radiologi med avlöning lika med vad som tillkommer institutets ordinarie professorer. I samband härmed skulle från allmänna indragningsstaten avlyftas nu därifrån utgående avlöning till professor G. Forssell såsom innehavare av den personliga professuren. Någon kostnadsökning för statsverket skulle härigenom icke uppkomma. Jag anser mig böra meddela, att Forssell på därom av mig gjord förfrågan i skrivelse den 18 december 1926 förklarar sig icke hava något att invända mot den ifrågasatta omvandlingen av hans personliga professur till ordinarie. Jag förutsätter att, därest det av mig sålunda förordade förslaget genomföres, innehavaren av den personliga professuren, utan iakttagande av eljest föreskriven tillsättningsordning, erhåller fullmakt å den ordinarie professuren.

Vad universitetens medicinska fakulteter beträffar, äro, såsom förut erinrats, å universitetens ordinarie stater uppförda arvoden å 3,500 kronor för respektive föreståndaren för akademiska sjukhusets i Uppsala röntgenavdelning och läraren i röntgenologi vid Lunds universitet, tillika föreståndare för det vid Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar därstädes inrättade röntgenlaboratoriet och den darsammastädes anordnade radiologiska avdelningen. Arvodena utgå, under förutsättning beträffande läraren i Uppsala, att ett lika stort belopp tilldelas honom från akademiska sjukhusets stat, och ifråga om läraren i Lund, att Malmöhus läns landsting med minst lika stort belopp bidrager till avlöningen. Mitt förslag innebär, att dessa arvodestjänster förvandlas till ordinarie befattningar, lämpligen benämnda lärare i medicinsk radiologi. Avlöningen bör bestämmas till vad som nu tillkommer laborator inom medicinsk fakultet eller alltså 9,000 kronor, därav 6,000 kronor lön och 3,000 kronor tjänstgöringspenningar jämte rätt till två ålderstillägg å 500 kronor efter 5, respektive 10 år och till ett pensionsunderlag av 6,000 kronor. Anslagsökningen skulle sålunda sammanlagt för båda universiteten uppgå till 11,000 kronor. Innehavarna av dessa tjänster böra vidare i förhållande till undervisningen och sjukvården intaga en ställning, motsvarande den, som tillkommer de medicine professorerna, d. v. s. såsom lärare svara för undervisningen

och utbildningen i medicinsk radiologi och samtidigt tjänstgöra såsom föreståndare för röntgenavdelningarna och de radiologiska avdelningarna å respektive kliniska sjukhus.

Det från universitetet i Uppsala framförda kravet på ytterligare en amanuens vid akademiska sjukhusets röntgenavdelning anser jag mig icke nu kunna förorda.

Vad slutligen beträffar den undervisningsskyldighet, som bör tillkomma innehavarna av samtliga nu berörda tjänster, såväl den ordinarie professuren vid karolinska institutet som de båda lärartjänsterna i Uppsala och Lund, läser jag icke nu hava anledning att härom yttra mig. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att efter förslag av de akademiska myndigheterna besluta ifråga om omfattningen och arten av denna undervisningsskyldighet liksom och ifråga om den ställning ämnet medicinsk radiologi bör intaga i den medicinska studieordningen, huruvida slutförhör i ämnet bör förekomma eller icke m. m. Givetvis böra i avseende å ämnets ställning under alla förhållanden sådana anordningar träffas, att icke utbildningstiden för de studerande förlänges.

Under åberopande av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels besluta, att den utav professorn C. G. Abrahamsson Forssell nu innehavda personliga professuren i medicinsk radiologi vid karolinska institutet skall förvandlas till en ordinarie professur i samma ämne;

dels — med uteslutande ur allmänna indragningsstaten av vad där finnes uppfört beträffande avlöning och pension åt Forssell, samt ur staten för karolinska mediko-kirurgiska institutet av vad där är sagt om utgående från allmänna indragningsstaten av avlöning till Forssell såsom innehavare av en personlig professur i medicinsk radiologi — i sistnämnda stat under A. Avlöningsstat för professorer m. fl. uppföra ytterligare 1 professor samt i den där upptagna anmärkningen angiva såsom ämnesområde för denna professur: medicinsk radiologi; ävensom för detta ändamål höja det nu i riksstatens åttonde huvudtitel under karolinska mediko-kirurgiska institutet uppförda *ordinarie* anslaget till avlöningar för professorer och lärare m. fl., nu 464,700 kronor, med 12,000 kronor till 476,700 kronor;

dels — med uteslutande ur utgiftsstaten för universitetet i Uppsala, A. Avlöningsstat för professorer m. fl., medicinska fakulteten av vad där förekommer om en föreståndare för akademiska sjukhusets i Uppsala röntgenavdelning jämte härtill fogad anmärkning — därsammastädes uppföra en lärare i medicinsk radiologi med en avlöning av 9,000 kronor,

därav 6,000 kronor lön och 3,000 kronor tjänstgöringspenningar samt i den till avlöningsstaten för professorer m. fl. fogade anmärkningen under mom. 2 och 5 efter prosector införa: lärare i medicinsk radiologi ävensom för detta ändamål höja det *ordinarie* anslaget till Uppsala universitet, universitetsstaten, nu 1,345,420 kronor med 5,500 kronor; kommande vid bifall såväl härtill som till vad som föreslagits under punkterna 67, 68 och 69 av den till 1927 års riksdag avlåtna statsverkspropositionens åttonde huvudtitel sistnämnda *ordinarie* anslag att ökas med 8,100 kronor till 1,353,520 kronor;

dels ock — med uteslutande ur utgiftsstaten för universitetet i Lund, A. Avlöningsstat för professorer m. fl., medicinska fakulteten av vad där förekommer om en lärare i röntgenologi m. m. jämte härtill fogad anmärkning — därsammastädes uppföra en lärare i medicinsk radiologi med en avlöning av 9,000 kronor, därav 6,000 kronor lön och 3,000 kronor tjänstgöringspenningar samt i den till avlöningsstaten för professorer m. fl. fogade anmärkningen under mom. 2 och 3 före observator införa: lärare i medicinsk radiologi ävensom för detta ändamål höja det *ordinarie* anslaget till Lunds universitet, universitetsstaten, nu 1,220,200 kronor, med 5,500 kronor; kommande vid bifall såväl härtill som till vad som föreslagits under punkt 79 av den till 1927 års riksdag avlåtna statsverkspropositionens åttonde huvudtitel sistnämnda *ordinarie* anslag att ökas med 8,500 kronor till 1,228,700 kronor.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen behagar Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse bilaga vid detta protokoll utvisar skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Em. G:son Bergman.